

YABANCI LARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRK HALKBİLİMİ VE TÜRK HALK EDEBİYATI UNSURLARININ KULLANIMI: İSTANBUL TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ ÖRNEĞİ

Meral DOĞRU* - Haktan KAPLAN**

Öz

Dil, bir milletin kendi arasında anlaşma aracı olduğu gibi ait olduğu toplumun kültürünü, folklorunu, edebiyatını da taşıma aracıdır. Dil öğretiminin temel basamağı olan okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileri Türkçe öğretiminde de en önemli basamaktır. Öğrenciye bu beceriler öğretilirken Türk folklorundan ve Türk edebiyatından da faydalanır.

Dil öğretimi aynı zamanda bir kültür aktarımıdır. Dili öğrenilen milletin kültürü de öğrenilmektedir. Bu örnekleri günümüzde görmek mümkündür. Türkiye’de ve yurtdışında Türkçe öğretilirken masal, efsane, halk hikâyesi, şiir vb. türlerin yanı sıra gelenek ve görenekler, yemekler, giyim-kuşam da öğretilmektedir.

Yabancı lara Türkçe öğretimi alanında yazılan ilk kitap olan *Divânü Lugatî’t Türk’te Türk folkloruna ve Türk edebiyatına ait unsurlar oldukça sık kullanılmıştır. Öğretilen dilin daha kalıcı olması için bu gibi unsurlara oldukça ihtiyacımız vardır. Umumiyetle gerek Türkiye’de gerekse yurtdışında ikinci dil olarak Türkçe öğreten öğretim elemanları halkbilimini ve halk edebiyatını sık sık kullanmaktadır.*

Biz bu makalemizde *İstanbul Türkçe Öğretim Seti’nde kullanılan Türk halkbilimi ve Türk halk edebiyatı unsurlarını ele alacağız.*

Anahtar Kelimeler

Dil, Türkçe, Halkbilimi, Halk Edebiyatı, Folklor

* Türk Dili Okutmanı, Selçuk Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya/Türkiye.
meraldogru@selcuk.edu.tr

** Türk Dili Okutmanı, Selçuk Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya/Türkiye.
haktan.kaplan@gmail.com

THE USE OF TURKISH FOLKLORE AND TURKISH FOLK LITERATURE ELEMENTS IN TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS: ISTANBUL TURKISH LANGUAGE TEACHING SET SAMPLE

Abstract

Language is not only means of communication within a nation itself but also means of tool that transmits the culture, folklore, and literature of the society to which it belongs to. The basic steps of language teaching, i.e. reading, listening, writing and speaking skills, are also the most important steps in teaching Turkish language. While these skills are taught to the students, it is made use of Turkish folklore and Turkish literature

Language teaching is also transmitting a cultural. The culture of a nation is also learned alongside the target language. Nowadays it is possible to observe these examples. While Turkish is taught in Turkey and abroad, Turkish traditions and customs, food, clothing are taught as well as genres such as fairy tales, legends, folk stories and poetry etc.

*Elements of Turkish folklore and Turkish literature were often used in *Dîvânü Lugâti't Turk* (Compendium of the languages of the Turks), which is the first book written in the field of teaching Turkish to foreigners. We need quite a lot of such elements to make the language taught more permanent. The teaching staff who are teaching Turkish as a second language both in Turkey and abroad generally benefit from folklore and folk literature.*

In this article, we will analyse Turkish folklore and Turkish folk literature elements used in the "Istanbul Turkish Language Teaching Set.

Keywords

Language, Turkish, Folklore, Folk Literature

GİRİŞ

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin, 2005: 13). Bu tanımdan yola çıkarak günümüzde yabancı dil öğrenmek büyük bir önem kazanmıştır. İnsanlar hangi sektörde çalışıyor olurlarsa olsunlar bir yabancı dil, hatta ikinci bir yabancı dil öğrenme ihtiyacı duymaktadırlar (Göde-Türkan, 2013: 164). Yabancı dil öğreniminde kişi, anadilinin dışında başka bir dil ve kültürle tanışır.

Dil öğretiminin kökenleri çok eski tarihlere dayanmaktadır. İnsanlar kimi zaman siyasi, ekonomik, eğitim ve kültürel sebeplerle başka milletlerin dillerini öğrenmişler, kimi zaman da dinî sebeplerle diğer milletlerin dillerini öğrenmek zorunda kalmışlardır. Türkçe de tarihî süreçte bu dillerden biri olmuştur. Türkçe dünyanın birçok yerinde anadil ve resmî dil olma özelliği taşımasına ve başka bir ifadeyle en çok konuşulan beşinci dil olmasına rağmen yeteri kadar büyüme hızı kazanmamıştır. Ancak bu algı günümüzde gerek devletimizin gerekse Türkolog ve öğretim elemanlarımızın sayesinde bir nebze olsun kırılmaya başlanmıştır.

Tarihin bilinen ilk dönemlerinden beri gelişmiş, zenginleşmiş bir dil olarak karşımıza çıkan Türkçe'nin hem anadil hem de yabancı dil olarak öğretimi konusunda yapılmış somut örnekleri vardır (Karakuş, 2006: 12-14). Bu konuda karşımıza çıkan ilk örnek Kâşgarlı Mahmud'un *Dîvânu Lügâti't Türk* adlı eseridir. Kâşgarlı Mahmud bu eseri Türkçe-Türkçe tek dilli bir sözlük yazıp Türkçe'nin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu göstermekten ziyade Türkçe-Arapça iki dilli bir sözlük yazıp Araplara Türkçe öğretmeyi amaçlamaktadır (Adıgüzel, 2010: 27-29). *Dîvânu Lügâti't Türk*'ten sonra Türkçe'nin öğretilmesi amacıyla yazılmış ikinci bir eser, *Codeks Comanicus*'tur (Göde-Türkan, 2013: 163). *Codeks Comanicus*, hem Kıpçak Türklerine ve diğer topluluklara Kıpçak Türkçesi'ni öğretmek hem de Kıpçaklar arasında Hıristiyanlık dinini yaymak amacıyla Latin alfabesiyle 1303-1362 yılları arasında Alman ve İtalyan misyonerler tarafından yazılmış bir eserdir (Karakuş, 2006: 20-21). Bu eserlerde dil öğretmenin yanı sıra kültür aktarımı da amaçlar arasındadır. Efsaneler, destanlar, gelenek ve görenekler vb. bir dilin öğretimi için göz ardı edilemeyecek unsurlardır. Çünkü bir dili öğrenmek ve o dili benimsemek için halkbilimi unsurlarına ihtiyaç oldukça fazladır. Nitekim yukarıda saydığımız eserlerde de bu unsurlar oldukça fazladır. Örnek verecek olursak; DLT'de Kâşgarlı Mahmud, *Türkmen* (Kâşgarlı, 2015: 519-520) maddesini açıklarken *Şu Destanı*'nı anlatmıştır. Bu da gösteriyor ki bugün dil öğretiminde anlatılan hikâyeler, destanlar yeni

olmayıp kökeni 11. yüzyıla kadar gitmektedir. Ayrıca DLT’de bundan başka atasözleri, deyimler, şüirler de yer almaktadır. Bu unsurlar günümüzde de gerek Türkçe’nin öğretiminde gerekse diğer yabancı dillerin öğretiminde oldukça sık kullanılmaktadır.

Dil öğretiminde ana esas dört temel beceri dediğimiz okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileri ve bu becerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu sebeple hem Türkçe öğretim setlerinde hem de derslerde bu becerilerin geliştirilmesine yönelik bir takım çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalarda ağırlık nokta halka ait olan ve halkın mahsulleri olan anlatmalardır. Çünkü dili öğrenecek kişi bu örnekler vasıtasıyla kalıcılığı yakalayabilir. *İstanbul Türkçe Öğretim Seti*’nde A2 seviyesinde öğrenilen geçmiş zamanı (-mİş) anlatırken Türk masalları en çok kullanılan materyaldir. Buradaki amaç öğrenilen geçmiş zamanı öğretmekle beraber kültür aktarımını da sağlamaktır. Öğrenci masallar vasıtasıyla hem gramer yapısını daha kalıcı öğrenir hem de kültür aktarımını alır.

Dil öğretiminde kültürel öğelerin aktarılması gerekmektedir. Eğer bu duruma gereken önem verilmezse dil öğretimi eksik kalır. Burada yola çıkarak *İstanbul Türkçe Öğretim Seti*’nde kullanılan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurlarını seviyelere göre incelersek; temel seviyelerde (A1, A2) bu unsurlar oldukça az kullanılmış olup orta seviyelerde (B1, B2) ve ileri seviyede (C1+) daha fazla kendine yer bulmuştur.

1. TEMEL SEVİYEDE KULLANILAN HALKBİLİMİ VE HALK EDEBİYATI UNSURLARI

Yabancı dil öğretimi üç ana seviyeden oluşmaktadır. Bunlar; temel seviye, orta seviye ve ileri seviyedir. Bu seviyeleri de kendi içlerinde ikiye ayırabiliriz. Temel seviyeyi A1 ve A2 olarak, orta seviyeyi B1 ve B2 olarak, ileri seviyeyi ise C1 ve C2 olarak gruplayabiliriz. Ancak ileri seviyede son zamanlarda sadece C1 seviyesi okutulmaktadır. Bu seviyeleri bu şekilde gruplandırarak öğretimin daha kalıcı ve daha öğretici olması amaçlanmıştır.

Yabancı dil öğrenen öğrenciler seviyelerine göre bazı yeterliliklere sahiptir. Temel seviyede öğrenciler; basit düzeyde iletişim kurabilir, kendini veya başkalarını tanıtabilir, bu bağlamda nerede yaşadığını, nerede oturduğunu, evinde veya odasında neler olduğunu anlatabilir. Ayrıca kişisel, aile alışverişi, iş ve yakın çevre ile ilgili konularda konuşabilir, çok sık kullanılan deyim ve ifadeleri anlayabilir.

İstanbul Türkçe Öğretim Seti’nde temel seviyedeki beceriler öğretilirken halkbilimi unsurları yukarıda da ifade ettiğimiz gibi az kullanılmıştır.

a) A1 kitabında kullanılan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları

Birinci ünite de tanışma, selamlaşma ve dilekler anlatılırken “*afiyet olsun, çok yaşa, iyi yolculuklar, bayramınız kutlu olsun*” gibi Türk halk kültürüne ait dilek bildiren cümleler kullanılmıştır. Bu cümleleri anlatırken öğretim elemanı derste canlandırma yoluyla yine Türk kültürünü yansıtmaktadır. Bu bağlamda yukarıdaki dilek cümlelerini halkbilimiyle ilişkilendirebiliriz.

İkinci ünite de *Kültürden Kültüre* adlı bölümde Türkiye’deki mağazaların açılış-kapanış saatleri ve insanların alışveriş kültürü hakkında bir takım ipuçları verilmiştir. Bu durumu da Türklerin alışveriş kültürüyle ilişkilendirebilir, alışverişte dikkat edilmesi gereken hususları öğretim elemanına bağlı olarak öğrenciye aktarılması sağlanabilir.

Üçüncü ünite de *Bir Günüm* adlı okuma parçasında Türk halkının bir gün boyunca neler yaptığını okuyan öğrenci buradan Türk kültürüne ait bir takım unsurları kazanım olarak elde edebilmektedir. Okuma parçasında, bir öğrenci, bir öğretmen, bir ev hanımı ve bir garsonun günlük yaşantısı anlatılmaktadır. Buradan hareketle yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenen kişi Türklerin günlük yaşantısı ve gelenekleri hakkında bir takım fikirlere sahip olabilir.

Dördüncü ünite de akrabalık bildiren kelimeler anlatılırken Türk kültüründeki akrabalık anlayışı da öğrenciye sezdirilmektedir. Bu bakımdan öğrenci Türklerdeki akrabalık anlayışını anlar. Bu durum da yine halkbiliminin konusuna girmektedir.

A1 kitabında kullanılan en önemli halkbilimi unsurundan biri beşinci ünite de *Bayramlar* adlı parçadır. Burada Türklere ait dinî ve millî bayramlar tanıtılıp Türklerdeki bayram âdetleri anlatılmıştır. Metnin en dikkat çekici tarafı dinî bayramlardaki gelenekleri çok güzel işlemesidir. Parçayı okuyup anlayan öğrenci farkında olmadan Türklerdeki bayram âdetlerini de öğrenmiş olur. Bu bakımdan buradaki kazanımda Türk halkbilimi çok etkilidir. Ayrıca beşinci ünitenin 75. Sayfasında *Özel Günler* adlı metinde de evlilik yıldönümü, anneler günü, öğretmenler günü, doğum günü başlıkları altında dört adet metin verilmiştir. Bu metinlerden hareketle Türklerdeki özel günleri ve bu özel günlerdeki kutlamalar anlatılmıştır. Bu durumu da yine halkbilimiyle ilişkilendirebiliriz. Beşinci ünite de son halkbilimi unsuru 78. Sayfada *Kültürden Kültüre* adlı bölümde *İlginç Festivaller* başlığı altında işlenmiştir. Burada tüm Türk dünyasında *Hidrellez* olarak bilinen kutlama anlatılmış, Türklerin neden bu kutlamayı yaptığı ve bu kutlamanın önemi aktarılmıştır. Bu bağlamda bu parçayı halkbilimi unsuruyla ilişkilendirebiliriz.

A1 kitabında ele aldığımız son halkbilimi unsuru ise altıncı ünite de *Kültürden Kültüre* başlığı altında işlenen *Sohbet Kültürü* metnidir. Bu metinde Türklerdeki sohbet kültürü, sohbet edilirken dikkat edilmesi gerekenler,

kadınlara ve erkeklere sorulması uygun olmayan sorular ele alınmıştır. Bu durumu da halkbilimiyle açıklamak mümkündür.

b) A2 kitabında kullanılan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları

A2 kitabına geçtiğimizde Türk halkbilimi ve Türk halk kültürüyle ilgili karşımıza birinci üniteadaki *Mutfakta* adlı bölümde bulunan yemek tarifi çıkmaktadır. Burada *Şiş Kebap* yapımı anlatılmıştır. Ünitenin devamında, 12. sayfada *Yemek Siparişi* adlı okuma metninde Türk mutfağına ait yemekler işlenmiştir. Bu bağlamda Türk mutfağını tanıtan ve anlatan bu metinleri halkbilimi ile açıklamak doğru olacaktır.

Üçüncü ünitenin 45. sayfasında *Piknikte* adlı metinde Türklerdeki piknik kültürü tanıtılmıştır. Pikniğe giderken alınması gerekenler ve iş bölümü bu metinde üzerinde durulan konudur. Ünitenin devamında *Kültürden Kültüre* adlı bölümde *Türk kahvesi*, "kahvaltı" kelimesinin kökeni, kahveden sonra fal baktırma, kız isteme törenlerinde kahve içme gibi kültürümüze ait unsurlar bir arada verilmiştir. Bu durumları da yine halkbiliminin yabancılara Türkçe öğretimindeki katkısıyla açıklayabiliriz.

A2 kitabında karşımıza çıkan en önemli unsurlardan biri de Türk halk edebiyatıyla değerlendirebileceğimiz masal, efsane ve fıkra gibi türlerin kullanılmasıdır. Bu türlerin kullanılma amacı daha öncede belirttiğimiz üzere öğrenilen geçmiş zamanın öğretilme amacıdır. Bu bağlamda karşımıza ilk olarak 55. sayfada hemen hemen bütün Türk dünyasında farklı adlarla da olsa bilinen bir Nasreddin Hoca fıkrası çıkmaktadır. Bu fıkra vasıtasıyla öğrenci hem öğrenilen geçmiş zamanı anlamakta hem de Türk halk anlatılarını öğrenmektedir. Ünitenin devamında 56. sayfada bir Keloğlan masalı dikkatimizi çekmektedir. Bu masal vasıtasıyla öğrenciye, masallardaki formel ifadeler de öğretilmekte bunun yanında öğrenilen geçmiş zamanın masallardaki fonksiyonu da sezdirilmektedir. Yine ünitenin devamında 59. sayfada İstanbul'a ait bir efsane dinleme becerisiyle anlatılmaktadır. Ayrıca öğrenciye yarım yazılmış bir masal verilerek öğrenciden bu masalı tamamlaması istenir. Bu sayede Türk kültüründeki bir anlatıyı kendi kültürüyle yoğurup ortaya yeni bir masal çıkarmış olur. Ayrıca konuşma becerisini kullanarak kendi şehriyle ilgili bir efsane anlatması istenir. 60. sayfada ise karşımıza fıkra türü tekrar çıkmaktadır. 63. sayfada halkbilimi içerisinde değerlendirilen rüyalar dikkatimizi çeker. Burada dinleme becerisiyle öğrenciye Türk kültüründe rüyaların anlamları açıklanır. Bu üniteye son olarak karşımıza *Kültürden Kültüre* adlı bölümde *Efsaneler* başlığı altında *Gelin Kayası* ve *Taş Olan Kadın* efsaneleri okuma metni olarak verilir. Burada karşılaştığımız masal, efsane ve fıkra türlerinin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılması bize halk edebiyatı anlatılarının Türkçe öğretimindeki faydala-

rını göstermede önemli bir anahtardır. Ayrıca çalışma kitabının dördüncü ünitesinde de bu anlatı türlerinden yararlanılmıştır.

Beşinci üniteye geldiğimizde dikkatimizi çeken halk kültürü unsuru *Kültürden Kültüre* adlı bölümdeki *Karagöz ve Hacivat* adlı metindir. Burada gölge oyunu ve bu oyunu oynatan *Hayalî* tanıtılmıştır. Öğretim elemanı bu durumdan faydalanarak derste bir gölge oyunu yapabilir. Bu sayede öğrenciye kültürümüzün zenginlikleri görsel olarak da gösterilir.

Son olarak altıncı ünite de ülkemizdeki ayaküstü yiyecekler tanıtılmıştır. Ayrıca ünitenin devamında *Halk Oyunları* başlığı altında *Zeybek* oyunu anlatılmıştır. Yine öğretim elemanı video ile bu oyunu görsel olarak öğrenciye izletebilir.

A2 kitabında rastladığımız halk edebiyatı ve halkbilimi unsurları A1 kitabına göre oldukça fazladır. Bu durum bize, Türkçe öğretiminde seviye arttıkça halkbiliminden ve halk edebiyatından yararlanmanın daha da mümkün olduğunu göstermektedir.

2. ORTA SEVİYEDE KULLANILAN HALKBİLİMİ VE HALK EDEBİYATI UNSURLARI

Yabancılara Türkçe öğretiminde dikkatimizi çeken en önemli husus daha önce de belirttiğimiz gibi öğretim seviyesi arttıkça kullanılan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları da artmaktadır. Bu bakımda orta seviyede ele alacağımız halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları temel seviyeye göre fazladır.

Bu seviyede öğrencilerin sahip olduğu yeterlilikleri sıralayacak olursak; yaşadığı deneyimleri, duyguları aktarabilir, umutlarından isteklerinden söz edebilir, geleceğe yönelik planlarını sebepleriyle birlikte aktarabilir. Ayrıca günlük hayatta ve iş hayatında tanık olduğu durumları akıcı bir şekilde anlatabilir, farklı konularda ayrıntılı bir şekilde kendini ifade edebilir. Bunlara ek olarak soyut ve somut konulara dayalı metinleri anlayabilmektedir.

a) B1 kitabında kullanılan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları

Kitapta ilk olarak birinci ünite de *İçimdeki Türkiye'm* adlı okuma parçası dikkatimizi çekmektedir. Bu metinde yabancı bir öğrencinin ağzından Türk kültürüne ait bir takım unsurlar verilmektedir. Parçada, İstanbul'un tarihî ve sosyoekonomik yapısı hakkında bilgiler verilmekte buna ek olarak Türklerdeki alışveriş kültürü hakkında da birtakım bilgiler verilmektedir. Buradaki kültür unsurlarını halkbilimi içerisinde ele alabiliriz. Birinci ünite de bir diğer halkbilimi unsuru 19. sayfadaki *Türkler Hakkında* adlı dinleme becerisine yönelik metindir. Bu dinlemede Türk kültüründeki gelenekler dinleme becerisiyle anlatılmıştır. Bu bakımdan bu becerideki metni halkbilimiyle ilişkilendirebiliriz. Ayrıca ünitenin sonunda yer alan kelime listesinde-

ki “başının etini yemek, kalbini fethetmek” deyimlerini de halk edebiyatıyla ilişkilendirebiliriz.

Üçüncü ünite de rastladığımız *Kristal Tedavileri* adlı okuma metni halkbiliminin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanıldığının bir başka kanıtıdır. Bildiğimiz üzere günümüzde alternatif tıp olarak adlandırılan halk hekimliği de halkbiliminin bir konusudur. Bu parçada geçmişten beri kullanılan gelen çeşitli taşlar ele alınmıştır. Metin her ne kadar genel bir ifadeyle ele alınsa da bu tıp taşların kültürümüzdeki yeri çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Bu bakımdan bu parçayı halkbilimiyle bağdaştırabiliriz. Ünitenin sonunda *Kültürden Kültüre* adlı bölümde hamamlar ele alınmıştır. Parçada diğer milletlerdeki hamamlar da anlatılmıştır. Ancak bizi ilgilendiren kısmı Türk hamamının işlenmesidir. Metinde Türk hamam kültürü ile ilgili bir takım bilgiler sunulmuştur. Orta seviyede daha çok karşımıza çıkan kalıp ifadeler bu ünite de kendine yer bulmaktadır. Üçüncü ünitenin sonunda yer alan kelime listesinde “dizini dövme” deyimini kullanılmıştır. Bu deyim vasıtasıyla öğrenci “pişman olmak” anlamına gelen bu deyim öğrenir.

Beşinci ünite de karşımıza dinleme becerisine ait *Batıl İnançlar* alı bir dinleme metni çıkmaktadır. Bu metinde Türk kültüründe insanların inandığı şans veya şanssızlık getiren bir takım eşyalar, bitkiler ve hayvanlardan bahsedilmiştir. Bu durumu da halkbiliminin kültür aktarımına olan katkısıyla açıklayabiliriz. Beşinci ünitenin 82. sayfasında yer verilen ve eğlendirirken düşündürmeyi hedefleyen bir anlatı türü olan fıkra yer almaktadır. Burada A2 seviyesinde öğretilen öğrenilen geçmiş zaman ve fıkra türüne bir geri dönüş yapılmıştır. İkinci bir amaç ise öğrenciye soyut konular sezdirmeye çalışılmaktadır. Buna ek olarak Türk mizahı da öğrenciye verilmek istenmektedir. Bu unsurlara ek olarak ünitenin sonundaki kelime listesinde “*can atmak, gözden çıkarmak, tadını çıkarmak*” gibi kalıp ifadeler de halk edebiyatı kavramları içerisinde değerlendirilen bir başka türdür. Beşinci ünite de yer alan bu unsurları halkbilimi ve halk edebiyatının yabancılara Türkçe öğretiminde ve kültür aktarımında çok önemli bir husus olduğunun bir başka ispatıdır.

Altıncı ve son üniteye geldiğimizde en çok halkbilimi unsuru bu üniteye yerleştirilmiş gibidir. 90. sayfada *Türk Aile Yapısı* adlı metinde Türk aile yapısını ve Türk kültüründeki aile çeşitlerini ve aile içindeki bir takım kurallar parçada anlatılmıştır. 93. sayfada dinleme becerisine yönelik *Aile Yemeği* adlı dinleme parçasında aile ile yenen yemeğin önemi ve Türk kültüründeki aile buluşmaları anlatılmıştır. 94. sayfada ise komşulukla ilgili altı adet atasözü yer almaktadır. İlk Türkçe öğretimi kitabımız olan *Dîvânu Lugâti't Türk*'te de komşulukla ilgili atasözleri yer almaktadır. Buradaki temel amaç,

öğrenciye Türk kültüründe komşuluğun önemini anlatmaktadır. 97. sayfada *Kültürden Kültüre* adlı bölümde *Misafir Kültürü* başlığı altında Türk, Japon, İngiliz ve Araplardaki misafir kültürü tanıtılmıştır. Elbette bizi ilgilendiren bölüm Türk kültürüdür. Bu bakımdan buradaki Türk misafir kültürünün halkbilimiyle ilişkilendirebiliriz. Ayrıca metnin altında bir Nasreddin Hoca fıkrası verilerek Türk mizah kültürü aşılarmaya devam edilmiştir. Ünitenin sonundaki kelime listesinde “*alçak gönüllü, aynı çatı altında yaşamak, bir çuval inciri berbat etmek, dert yanmak, eli boş gitmek, içini boşaltmak, kara gün, sıkı fıkı olmak*” gibi kalıp ifadeler de yine halk edebiyatının konusu olup Türkçe öğretiminde yararlanılan en temel unsurların başında gelmektedir.

B1 kitabında rastladığımız bu unsurları halkbilimi ve halk edebiyatı örnekleri olarak açıklayabiliriz. Bu unsurların fazlalığı Türk kültürünün zengin alt yapısından kaynaklanmaktadır. Bu unsurlar sayesinde kültür aktarımı öğrenci tarafından severek ve istenilerek alınır.

b) B2 kitabında kullanılan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları

B2 kitabına geçtiğimizde halkbilimi unsurlarının kullanıldığı ilk metin birinci üniteye karşımıza çıkmaktadır. Bu üniteye *Meryem Ana Evi* adlı okuma parçasında İzmir’de yer alan Meryem Ana Evi tanıtılmaktadır. Bu metin vasıtasıyla öğrenciye hem bazı zarf filler öğretilmekte hem de ülkemizdeki tarihi ver turistik bir bölge olan Ege Bölgesi anlatılmaktadır. Çalışma kitabının 9. sayfasında ise halk edebiyatımızın türlerinden olan fıkraya tekrar yer verilmiştir.

İkinci üniteye geçtiğimizde okuma ve dinleme metinleri dünya kültürüyle ilgili olup çeşitli teknolojik araçlardan ve eşyalardan bahsedilmiştir. Ancak ünitenin sonundaki kelime listesinde yer alan “*ayak uydurmak, başa çıkmak, dili tutulmak*” gibi kalıp ifadeler dikkatimizi çekmektedir. Bu gibi ifadeler öğrenciye soyut düşünme yetisini kazandırmanın yanında Türk dilinin de inceliklerini öğretmede yardımcı olmaktadır. Burada da yine halk edebiyatının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü üniteye Orhan Veli Kanık’a ait bir şiir göze çarpmaktadır. Kaşgarlı Mahmud’un *Dîvânü Lugâti’t Türk* adlı eserinde de sıklıkla kullandığı şiirler *İstanbul Türkçe Öğretim Seti*’nde de az da olsa kendine yer bulmaktadır. Bu şiir vasıtasıyla öğrenci daha önce tanışmış olduğu masal, efsane, fıkra gibi türlere bir yenisini eklemiştir. Ünitenin devamında *Klasik Türk Müziği* adlı bir dinleme parçası konumuzla alakalıdır. Bu parça vasıtasıyla öğrenciye Türk müziği dinletilip çeşitli müzik makamları hakkında bilgiler verilebilir ve bu üniteye öğrendiği bilgileri müzik aracılığıyla tekrar edebilir. Buna ek olarak Türk kültürüne ait yeni kavramları kazanmış olur. Kitabın 56. sayfasına geldiğimizde öğrenciden bir öykü yazması istenmektedir. Bu

sayede öğrenci halk edebiyatı türlerinden yararlanmaya ve Türkçesini halk edebiyatı aracılığıyla geliştirmeye devam etmektedir.

Dördüncü ünite de Türk kadınına ait yöresel bir kıyafet yer almaktadır. Yine bu kıyafeti halkbilimi ile ilişkilendirip öğrenciye Türk kadınının yöresel kıyafeti tanıtılır. Buna ek olarak öğretim elemanı yörelere ait yöresel kıyafetleri görsel olarak gösterebilir. Ayrıca sayfanın devamında Nasreddin Hoca'ya ait *Ye Kürküm Ye!* adlı fıkra verilmiştir. Kitapta karşımıza en çok çıkan anlatı türü fıkradır. Buradaki amaç öğrenciye Türk mizahını anlatmak olarak yorumlayabiliriz. Nitekim bir milletin dilini öğrenmek ve o dili benimsemek için mizahın rolü azımsanmayacak kadar önemlidir.

Beşinci ünite de *Peri Bacaları* adlı okuma parçasını kültür ekonomisiyle bağdaştırabiliriz. Çünkü bu parça vasıtasıyla öğrencide oluşan merak duygusu öğrenciyi bu yöreyi görmeye itecek, bu yöreye ait kültür unsurlarını da tanınmasını sağlayacaktır. Ayrıca metinde Peri Bacalarının oluşumuna dair bir de efsane anlatılmıştır. Ünite nin devamında Trabzon'u ve Pamukkale'yi anlatan okuma parçaları görülecektir. Bu sayede öğrenci yöresel kültürleri ve bu yörelerdeki turistik mekânları öğrenecektir. Ünite nin sonundaki kelime listesinde yer alan "*canına tak etmek, gönlü ferman dinlemek, gönlünü hoş tutmak, göz kamaştırmak*" gibi kalıp ifadeler vasıtasıyla öğrenciye Türkçe'nin zenginliği ifade edilmektedir. Yine bunu yaparken halk edebiyatından faydalandığı aşikârdır.

Altıncı ünite nin sonunda yer alan kelime listesindeki kalıp ifadeler daha önceki ünitelerde olduğu gibi bu ünite de devam etmektedir. "*Ağzına layık, başına devlet kuşu konmak, büyümüş de küçülmüş, cehennem ol!, dillere destan, kafasına esmek, maymun olmak, uğurlar olsun, yolun açık olsun*" gibi cümleler vasıtasıyla öğrenciye içinde yaşadığı duruma uygun kalıp ifadeler öğretilir. Burada öğrenci hangi kalıp ifadeyi nerede kullanacağını anlar. Öğretim elemanı bu ifadeleri anlatırken halk edebiyatından oldukça fazla yararlanır. Bu durum da bize gösteriyor ki halk edebiyatı yabancıların Türkçe öğrenmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Nitekim insanla beraber yaşayan bir edebiyattır.

3. İLERİ SEVİYEDE KULLANILAN HALKBİLİMİ VE HALK EDEBİYATI UNSURLARI

İleri seviyedeki halkbilimi ve halk edebiyatı unsurlarına geçmeden önce bu seviyeyi bitiren öğrencinin kazanımlarından ve yeterliklerinden söz etmekte fayda vardır. İleri seviyeyi bitiren bir öğrenci; karmaşık konularda, bağlantıların ve ilişkilerin ortaya konulduğu bir metni rahatlıkla anlayabilir, dili akademik ve mesleki yaşantısına göre şekillendirip esnek ve etkili bir biçimde kullanabilir. Ayrıca alanı dışındaki metinleri okuyabilir ve bu me-

tinleri kendine göre yorumlayabilir. Kısaca duyduğu ve okuduğu her şeyi kolayca anlayabilir.

İstanbul Türkçe Öğretim Seti'nin kitapları 6'şar üniteden oluşmaktadır. Ancak setin son kitabı olan C1+ kitabı 12 üniteyi barındırmaktadır. Kitabın ilk ünitesinde Özdemir Asaf'a ait *Olmak İsterdim* adlı şiir dikkatimizi çekmektedir. Dinleme becerisine ait olan bu şiirle öğrenci Türk edebiyatını ve Türk şiirini iyiden iyiye öğrenmeye devam eder. 26. sayfaya geldiğimizde Türklerin kullandığı takvimlerden biri olan 12 Hayvanlı Türk Takvimi tanıtılmaktadır. Buradaki metin çalışmamız açısından oldukça mühimdir. Zira Türk kültüründeki önemli bir detay öğrenciye anlatılmaktadır. Takvimdeki hayvan adlarının hangi yıllara karşılık geldiği ve o yılların hangi özelliği barındırdığı da öğrenciye anlatılmıştır. Bu sayede halkbilimi konusu olan bir metin daha Türkçe öğretiminde kullanılmıştır. Ünitenin sonundaki kelime listesinde yer alan kalıp ifadeler burada da devam etmektedir. "*Başımı kaşıyacak zamanı olmamak, birisini ekmek, kalbi küt küt atmak, para canlısı, renk katmak, zaman öldürmek*" gibi ifadeler bunlardan bazılarıdır.

İkinci üniteye geçtiğimizde *Kültürden Kültüre* adlı bölümde *Evlilik Gelenekleri* başlığı altında Türk kız isteme geleneği anlatılmaktadır. Burada bir gramer yapısını öğretmekten ziyade kültür aktarımı yapılmaktadır. Bu kültür aktarım aracı olarak da halkbiliminden yararlanılmıştır. "*aşk olsun, değmeyin keyfime, dillerden düşürmemek, dillerde dolaşmak, kafayı yemek*" gibi kalıp ifadeler de bu üniteye kullanılan bazı söz öbekleri olarak dikkatimizi çekmektedir.

Üçüncü üniteye *Kültürden Kültüre* adlı bölümde "Baykuş"un Türk kültüründeki anlamı ve hangi hastalıkları tedavi etmede kullanıldığı anlatılmaktadır. Buradaki durum kültür aktarımının devamı olarak yansımaktadır. Yine halkbilimi burada aracı durumundadır. Kelime listesindeki "*sura-tını asmak, ileri geri konuşmak, iş işten geçmek, aman dilemek, başını dinlemek, süzülüp gitmek, gözünü yükseklere dikmek*" gibi kalıp ifadeler bu bölümde geçen bir diğer halk edebiyatı unsurlarındandır. Çalışma kitabınının 29. sayfasında karşımıza çıkan *Keloğlan ve Sihirli Tas* adlı parça halk edebiyatı türlerinden masalın yabancılara Türkçe öğretiminde kullanımıyla ilgi bir örnektir. Metin sonunda verilen dersle açgözlü olmanın zararları anlatılmıştır.

Dördüncü üniteye yer alan Sezai Karakoç'un *Mono Rosa* adlı şiiri ve beşinci üniteye yer alan Necip Fazıl Kısakürek'in *Çile* adlı şiiri, Türk şiirini ve Türk şiirindeki ifadeleri anlatması açısından önemlidir. Ayrıca dördüncü üniteye *Türkiye'de Saygı* adlı metin Türk kültüründeki büyüklere olan saygıyı öğrenciye aktarmayı hedeflemiştir. Dördüncü ve beşinci ünitelerde "*delik deşik etmek, derdine çare olmak, emri başı üstüne, canı gönülden, çığır açmak,*

gün ışığına çıkmak, söniük kalmak” gibi kalıp ifadeler yer almaktadır. Bu unsurların hepsini halkbilimi ve halk edebiyatıyla açıklamak doğru olacaktır.

Yedinci üniteye şimdiye kadar diğer kitaplarda karşılaşmadığımız Türk sanatlarını anlatan bir metin karşımıza çıkmaktadır. *Türk Süsleme Sanatları* adı altında öğrenciye Türk sanatlarından olan ebru, hat, minyatür gibi Türk süsleme sanatlarının incelikleri, tarihi gelişimi anlatılmıştır. Bu parça da yine kültür aktarımına bir örnektir. Ünitenin devamında Cemal Süreya’nın *Gül* adlı şiiri verilmiştir. Bu üniteye yer alan bu unsurları halkbilimi ve halk edebiyatıyla açıklamak doğru olacaktır.

Sekizinci ünite halk edebiyatı türlerinden olan Ömer Seyfettin’in *Kaşığı* adlı hikâyesi dinleme becerisiyle öğrenciye verilmiştir. Ayrıca ünitenin devamında *Kültürden Kültüre* adlı bölümde eski Türk kanunlarından bahsedilmiştir. Bu bölüme Hilmi Yavuz’un *Aynalar ve Zaman* adlı şiiri de eklenecek halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları bir arada kullanılmıştır.

Dokuzuncu üniteye geldiğimizde karşımıza Türkiye’deki çocuk oyunlarının tanıtımı dikkatimizi çekmektedir. Yine bu üniteye yer alan *“bıyık altından gülmek, dilinden düşmemek, göze batmak, gözlerinin içi gülmek, gülmekten kırılmak, iş çevirmek, lafın altından kalkmak, yüze gülmek”* gibi kalıp ifadeler halk edebiyatının ve halkbiliminin aracı rolünün devam ettiğinin kanıtıdır.

Atasözlerinin kültür aktarımındaki yeri tartışılmazdır. Atasözleri bir milletin kültür birikimini gelenek ve göreneklerini anlatan söz varlıklarıdır. Nitekim yabancı dil öğretiminde de yadsınamaz bir yeri vardır. Bu bağlamda 169. sayfada karşımıza çıkan *“Sakla samanı, gelir zamanı. Damlaya damlaya göl olur. İştten artmaz diştten artar. Ak akçe kara gün içindir. Bol bol yiyecek, bel bel bakar. Ayağını yorganına göre uzat.”* atasözleriyle kültür birikimimiz yansıtılmıştır. Öğrenci bu sözler vasıtasıyla Türk kültüründeki birikimi kavrayabilmektedir. Ayrıca çalışma kitabının 74. sayfasında yer alan Nasreddin Hoca fıkraları da kültürümüzü başka bir boyuttan anlatmaktadır. Bu örnekleri halk edebiyatının Türkçe öğretimindeki işleviyle açıklayabiliriz.

Kitapta son üniteye geldiğimizde dinî-tasavvufî Türk edebiyatının ilk temsilcilerinden olan Yunus Emre’nin hayatı ve şiirlerindeki imgelerin bir kısmı açıklanmaktadır. Ayrıca burada Yunus Emre’ye ait mısralara da yer verilmiştir. Dinî-tasavvufî Türk edebiyatının yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılması son derece takdire şayandır. Kelime listesinde, *“gözler önüne sermek, evde kalmak, olmayacak duaya amin demek, doğmamış çocuğa don biçmek, kaynanası sevmek, pabucunu dama atmak”* gibi kalıp ifadeler yer almaktadır.

C1+ kitabı halkbilimi ve halk edebiyatı açısından oldukça zengindir. Kitap yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencinin Türk kültürünü daha iyi

kavraması amacıyla halkbilimi ve halk edebiyatı mahsulleriyle donatılmıştır.

SONUÇ

Sonuç olarak yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımının sağlanması için kültürel unsurları içeren metinlere ihtiyaç oldukça fazladır. Bu bağlamda Türk Halkbilimi ve Türk Halk Edebiyatı bu görevi üstlenmektedir.

*İstanbul Türkçe Öğretim Seti'*nde yer alan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları temel seviyede yeterli değildir. Seviye arttıkça kitapta halkbilimi ve halk edebiyatı unsurlarının miktarı da artmaktadır. Kitapta kullanılan halk edebiyatı türleri arasında başı, kalıp ifadeler ve fıkralar çekmektedir. Kalıp ifadelerin bu şekilde çok kullanılması kültür aktarımının daha kolay ve daha etkili olmasını sağladığındandır. Zira bu sözler maddi ve manevi kültürümüzü içerisinde barındıran hazinelerimizdir. Ayrıca Türk mizahını aşlamak amacıyla da fıkra türü ikinci çok kullanılan tür olmuştur.

Kitaptaki halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları bize göre yeterli değildir. Ancak bu unsurlar kitabın tamamında yerinde kullanılmıştır. Çalışmamızdan çıkaracağımız en önemli sonuç halkbiliminin ve halk edebiyatının yabancılara Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan alanların başında gelmektedir. Çünkü bir milletin dilini öğrenmek o milletin kültürünü öğrenmekten geçer.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Muhammed Sani, *Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe Öğretim Yöntemi*, Türklük Bilimi Araştırmaları Ankara 2010.
- Ergin, Muharrem, *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım İstanbul 2005.
- Göde, Halil Altay ve Hüseyin Kürşat Türkan, "Yabancı Uyruklu Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Millî Kültürümüzü Oluşturan Halkbilimi(Folklor) Unsurlarından Yararlanma" , *Uluslararası Dil ve Edebiyat Çalışmaları Konferansı "Balkanlarda Türkçe"*, Arnavutluk, 14-16 Kasım 2013, (Yayına Hazırlayanlar: Adem Balaban-Bünyamin Çağlayan), Héna e Ploté "Beder" Üniversitesi Tiran 2013, ss. 162-169.
- Karakuş, İdris, *Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- Kaşgarlı, Mahmud, *Dîvânu Luğâti't-Türk (Giriş, Metin, Çeviri, Notlar, Dizin)*, (Haz. Ahmet B. Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- <http://turkoloji.cu.edu.tr/DIL%20SORUNLARI/02.php>, tarih: 15.03.2017.